

Єфіменко Ігор Миколайович,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем криміналістичного
забезпечення та судової
експертології ННІ № 2 НАВС,
кандидат юридичних наук

Бережний Денис Вікторович,
прокурор Київської місцевої
прокуратури № 3, юрист 1 класу

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Вимоги нормативно-правових актів з охорону праці, порушення яких в передбачених законом випадках встановлюють кримінальну відповідальність, є нормативно-закріпленими правилами безпеки під час виробничої діяльності підприємств, установ, організацій, інших суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від їх форм та права власності. Ці правила можуть бути загальними, галузевими, або призначеними для певного підприємства, окремих професій чи конкретних видів робіт.

Загальні правила містять єдині нормативні вимоги з охорони праці та техніки безпеки для підприємств всіх форм власності незалежно від видів господарської діяльності та відомчої підпорядкованості. Галузеві правила охорони праці за своїм призначення спрямовані на забезпечення безпечних і здорових умов праці в певній господарській діяльності (виробничій, торговельній, фінансовій). Натомість правила для конкретного підприємства, окремих професій і видів робіт розробляються з урахуванням загальних і галузевих нормативних вимог і носять приватний або спеціальний характер.

У своїй сукупності нормативні акти про охорону праці є правилами, стандартами, нормами, положеннями, інструкціями та іншими документами, яким надано чинність правових норм, обов'язкових для виконання. Зазвичай у них містяться технічні і технологічні вимоги щодо безпечного виконання відповідних видів робіт.

У правовій частині цих норм слідчі і суд повинні розбиратися самостійно, а в спеціальній технічній частині за допомогою спеціальних знань під час проведення відповідних експертних досліджень. До таких можливо віднести судово-медичну експертизу, експертизу крові та внутрішніх органів, судову експертизу з безпеки життєдіяльності, технічну експертизу, судову інженерно-технічну експертизу з безпеки життєдіяльності, судову експертизу в галузі безпеки життєдіяльності та охорони праці, судову гірничо-технічну експертизу тощо.

Коло осіб, відповідальних за безпеку охорони праці на виробництві де сталася подія, зазвичай встановлюється слідчим шляхом його ознайомлення з положеннями про розподіл обов'язків між працівниками, відповідними правилами по техніці безпеки, інструкціями, наказами тощо. Однак на практиці зустрічаються випадки, коли в зазначених документах, розроблених для певного виду робіт, не міститься вказівок щодо цього кола осіб. У подібних ситуаціях стає можливим застосувати спеціальні знання шляхом підведення конкретного факту події під загальні вимоги правил техніки безпеки.

Слід враховувати, що встановлення самого факту порушення правил техніки безпеки відповідальною службовою особою або конкретним виконавцем робіт не завжди свідчить про вчинення ними злочину. Допущені порушення вимог законодавства про охорону праці повинні мати причинний зв'язок зі шкідливими наслідками, що настали.

Таким чином, в матеріалах кримінального провадження повинні міститися правові акти з охорони праці, норми яких були порушені під час вчинення злочину, із конкретними вказівками на їх пункти, а також які з цих пунктів призвели до настання шкідливих наслідків передбачених у законі про кримінальну відповідальність (загроза або заподіяння шкоди здоров'ю, життю, ману або настання інших тяжких наслідків).

Окрім вивчення вимог законодавства про охорону праці, до криміналістичної інформації, яка підлягає встановленню під час досудового розслідування злочинів проти безпеки виробництва, можливо віднести:

- місце вчинення злочину;
- поведінку кожного з учасників події (у тому числі потерпілих), що спричинила настання шкідливих наслідків, з метою з'ясування обставин злочинної поведінки правопорушників;
- стан конкретної виробничої обстановки (рівень організації виробничих процесів, їх технічне оснащення, характер їх складності тощо) з урахуванням виду виробничої діяльності і особливостей виконуваних робіт;
- загальний стан охорони праці та техніки безпеки на тій ділянці, де сталася подія;
- причинний зв'язок між механізмом порушення правил охорони праці і техніки безпеки з механізмом травматичної події.

Разом з тим, до матеріалів кримінального провадження обов'язково мають долучатися і відповідні висновки розслідувань (спеціальних розслідувань), які здійснюється на підставі Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337.

В матеріалах цього розслідування, спеціальною комісією досліджуються обставини події, на підставі яких робиться висновок про причини порушення і кола відповідальних осіб.

Наявність таких матеріалів в розпорядженні слідчого допоможе йому зорієнтуватися в суті події, яка сталася на виробництві, висунути необхідні

слідчі версії, та вибрати потрібні напрямки і засоби подальшого досудового розслідування.

Однак, висновки, які виносяться комісією в ході розслідування, часом можуть не в повній мірі відображати об'єктивні обставини, які сталися на виробництві. Тому такі матеріали повинні бути критично оцінені, а їх висновки не можуть бути перепорою для ініціативи слідчого у виявленні інших обставин і причин події та винних у її скоєнні.

Основними формами взаємодії слідчих з комісією по розслідуванню нещасних випадків (аварій) на виробництві є:

- узгодження планів роботи;
- узгодження дій слідчого і членів комісії при огляді місця події, виявлення свідків і отримання від них інформації про подію, збирання необхідної технічної документації;
- взаємний обмін інформацією;
- отримання слідчим допомоги від залучених комісією фахівців з питань, що потребують спеціальних знань.

Ініціатива в налагодженні та організації такої взаємодії зазвичай належить слідчому.

Жеребко Олександр Іванович,

завідувач відділу нормативно-методичної діяльності та стандартизації лабораторії організації наукової, методичної діяльності, нормативного забезпечення та міжнародного співробітництва Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, кандидат юридичних наук

СУТНІСТЬ Й ЗМІСТ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

На шляху становлення України як незалежної демократичної правової держави спостерігаються не тільки позитивні зрушення, а й чимало труднощів. Загальновідомо, що кризовий стан будь-якого суспільства, його економічна та соціальна нестабільність супроводжуються процесами стрімкого зростання національної та транснаціональної злочинності. Невизначеність економічної стратегії, коливання від ринкових до адміністративних методів регулювання підприємницької діяльності, недосконалість чинного законодавства, це далеко не повний перелік